

Sygn. akt IV Ca 891/16

POSTANOWIENIE

Dnia 10 sierpnia 2016 r.

Sąd Okręgowy Warszawa Praga w Warszawie IV Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący SSO Iwona Wróblewska-Pokora (sprawozdawca)

Sędziowie SO Piotr Niezgodzki

SO Mariusz Jabłoński

Protokolant sekr. sądowy Katarzyna Kowal

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 10 sierpnia 2016 r. w Warszawie

sprawy z wniosku A. M. (1)

z udziałem B. S., A. S. i J. W.

o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku

na skutek apelacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie

z dnia 4 czerwca 2013 r., sygn. akt I Ns 1206/12

postanawia:

I. oddalić apelację;

II. zasądzić od A. M. (1) na rzecz A. S. kwotę 280 (dwieście osiemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

Piotr Niezgodzki Iwona Wróblewska-Pokora Mariusz Jabłoński

Sygn. akt IV Ca 891/16

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Rejonowy oddalił wniosek A. M. (1) o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po A. M. (2), wydanego przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Pragi w Warszawie w dniu 03 grudnia 1982 r. w sprawie II Ns 728/82, stwierdzającego, że spadek nabyły wnuki: S. S. (1) i J. W. z domu M. po 1/2 części każde z nich.

Sąd ustalił, że A. M. (2) zmarła dnia 06 sierpnia 1981 r.; w chwili śmierci była wdową. Miała dwoje dzieci: syna T., który zmarł 08 lipca 1967 r. (pozostawiając córkę J. W.) oraz córkę D. S., która w dniu 21 stycznia 1982 r. złożyła przed notariuszem oświadczenie o odrzuceniu spadku po swojej matce wskazując, że do kręgu spadkobierców należeć będą jej synowie B. S. i S. S. (1). W toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po A. M. (2), wszczętego na wniosek S. S. (1) (w sprawie II Ns 728/82), pełnomocnik uczestnika B. S., jego ojciec K. S., na rozprawie w dniu 10 września 1982 r. oświadczył, że w imieniu syna odrzuca spadek po A. M. (2). Nie zostało wówczas ujawnione (przez żadnego

z uczestników postępowania), że w dacie śmierci spadkodawczyni B. S. miał małoletnią córkę A.. W tej sytuacji Sąd Rejonowy stwierdził, że spadek po A. M. (2) dziedziczą z mocy ustawy jej wnuki: S. S. (1) i J. W. z d. M. po 1/2 części każdy z nich.

Rozpoznając wniosek w sprawie niniejszej Sąd Rejonowy uznał, że pełnomocnictwo udzielone przez B. S. w dniu 03 czerwca 1982 r. ojcu K. S. [„upoważniam mego ojca K. (...) do dokonywania wszelkich czynności prawnych związanych z przypadającym na mnie spadku po A. M. (2) z domu S.” - k. 2 akt sprawy II Ns 728/82] było pełnomocnictwem ogólnym i nie upoważniało do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku; nie znajduje się w nim sformułowanie, aby pełnomocnik był uprawniony do złożenia oświadczenia w przedmiocie przyjęcia lub odrzucenia spadku. Ponadto – jak stwierdził Sąd Rejonowy – z zeznań uczestnika B. S. złożonych w niniejszej sprawie wynika jednoznacznie, że nie obejmował on świadomością upoważnienia pełnomocnika do złożenia oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku.

Zdaniem Sądu nie budzi wątpliwości, że pełnomocnictwo do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku musi być pełnomocnictwem szczególnym – nawet jeśli przepis art. 1018 § 3 kc tego wprost nie stanowi. Musi ono precyzyjnie określać treść oświadczenia, jakie ma złożyć pełnomocnik w imieniu spadkobiercy. Uzasadnione jest to wagą i skutkami złożenia oświadczenia w przedmiocie przyjęcia lub odrzucenia spadku; powyższy pogląd dominuje od dawna w doktrynie.

Sąd uznał, że skoro pełnomocnictwo udzielone K. S. nie zawiera wyraźnego umocowania do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu B. S., to takie odrzucenie spadku było nieskuteczne. W tej sytuacji nie może znaleźć zastosowania przepis art. 931 § 1 kc w zw. z art. 1020 kc, zgodnie z którym udział spadkowy, jaki przypadał odrzucającemu spadek, przypada jego dzieciom. Wobec tego, że B. S. nie został skutecznie wyłączony od dziedziczenia po A. M. (2), wnioskodawczyni nie jest jej spadkobierczynią, więc nie jest zainteresowanym w rozumieniu art. 679 kpc. Z uwagi na brak legitymacji czynnej wnioskodawczyni jej wniosek o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po A. M. (2) podlegał oddaleniu.

Zdaniem Sądu Rejonowego stosowny wniosek mógł złożyć B. S. – w terminie wskazanym w treści art. 679 § 1 zd. 2 kpc; ponieważ był on formalnie uczestnikiem postępowania w sprawie II Ns 728/82, musiałby wykazać szczególną podstawę swojego żądania, której nie mógł powołać w poprzednim postępowaniu. Od momentu, gdy uczestnik ten dowiedział się o odrzuceniu spadku w jego imieniu (a jak sam wskazał było to około 2003 roku), już dawno upłynął okres jednego roku, o jakim mowa w powołanym przepisie.

Od powyższego orzeczenia **apelację wniosła wnioskodawczyni A. M. (1)**, zarzucając: naruszenie prawa materialnego – art. 98 kc i art. 1018 § 3 kc polegające na uznaniu, że pełnomocnictwo do przyjęcia lub odrzucenia spadku musi być pełnomocnictwem szczególnym w rozumieniu art. 98 zd. 2 kc; naruszenie prawa materialnego – art. 104 kc w zw. z art. 103 § 1 kc polegające na niezastosowaniu tych przepisów i nie uznaniu oświadczenia o odrzuceniu spadku złożonego w imieniu B. S. za ważne; błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia, polegający na uznaniu, że B. S. „nie obejmował swoją świadomością upoważnienia pełnomocnika do złożenia oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku”, choć nic takiego nie wynika z jego zeznań.

Na podstawie art. 368 § 1 ust. 4 kpc skarżąca wniosła o dopuszczenie dowodu z oświadczenia tego uczestnika z dnia 16 lipca 2013 r. o potwierdzeniu przez niego czynności dokonanej w jego imieniu, a przekraczającej zakres udzielonego pełnomocnictwa, przez jego pełnomocnika K. S., polegającej na odrzuceniu spadku po A. M. (2) w postępowaniu w sprawie II Ns 728/82 – wskazując, że „powołanie tego dowodu w postępowaniu przed Sądem I instancji nie było możliwe, bowiem oświadczenie to powstało po ogłoszeniu orzeczenia”.

Skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia i uwzględnienie wniosku o zmianę postanowienia w sprawie II Ns 728/82 poprzez stwierdzenie, że spadek po A. M. (2) nabyli wnuczka J. W. z d. M. w 1/2 części, wnuk S. S. (1) w 1/4 części i prawnuczka A. M. (1) w 1/4 części. Wniosła też o obciążenie w całości kosztami postępowania uczestniczkę A. S. (małoletnią córkę S. S. (1), zmarłego 01 października 2011 r.) – jako „stronę przegrywającą sprawę”.

W toku postępowania apelacyjnego uczestnik B. S. przyłączył się do wniosku o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez zmianę postanowienia z dnia 03 grudnia 1982 r. o stwierdzeniu nabycia spadku – i stwierdzenie tak, jak żąda skarżąca w apelacji, albo alternatywnie, że spadek dziedziczą spadkobiercy ustawowi - J. W. w 1/2 części, S. S. (1) w 1/4 części i B. S. w 1/4 części (k. 192-195 i k. 207).

Postanowieniem z dnia 21 października 2014 r., sygn. akt IV Ca 1459/13 Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie zmienił zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego oraz postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 03 grudnia 1982 r. i stwierdził, że spadek po A. M. (2) z d. S. zmarłej dnia 06 sierpnia 1981 roku, nabyli na mocy ustawy: wnuczka J. W. z d. M. w 1/2 części, wnuk S. S. (1) w 1/4 części oraz wnuk B. S. w 1/4 części oraz stosownie orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy uznał, że zaskarżone postanowienie podlega zmianie, choć nie z przyczyn wskazanych przez skarżącą w apelacji. Sąd Okręgowy zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego i ich ocenę prawną, z wyjątkiem poglądu o braku legitymacji czynnej wnioskodawczyni w niniejszej sprawie. Składając wniosek w niniejszej sprawie wnioskodawczyni swój interes prawny wywodziła z tego, że wobec odrzucenia spadku przez B. S., jako jego córka, nie została wezwana do udziału w sprawie jako uczestniczka postępowania spadkowego. Po odrzuceniu spadku przez ojca byłaby bowiem spadkobierczynią ustawową swojej prababci A. M. (2) w udziale 1/4. W świetle tych okoliczności Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawczyni miała interes prawny w żądaniu przeprowadzenia postępowania o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po A. M. (2) i nie utraciła go w toku niniejszego postępowania; ważność i skuteczność oświadczenia o odrzuceniu spadku na podstawie pełnomocnictwa udzielonego przez B. S. swojemu ojcu były w sprawie kwestią sporną, również w toku postępowania apelacyjnego. W tej sytuacji wniosek skarżącej nie podlegał oddaleniu na podstawie art. 679 kpc z przyczyn wskazanych przez Sąd Rejonowy, lecz w związku z jego rozpoznaniem i koniecznością ustalenia z urzędu prawidłowego kręgu spadkobierców zmarłej A. M. (2), konieczna okazała się zmiana postanowienia spadkowego z 03 grudnia 1982 r. i stwierdzenie, jacy spadkobiercy ustawowi, i w jakich udziałach nabyli spadek po A. M. (2).

W skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu Okręgowego z 21 października 2014 r. uczestniczka A. S. zarzuciła, że zostało ono wydane z naruszeniem:

- art. 679 § 2 kpc przez błędną wykładnię i przyjęcie, że w celu skutecznego złożenia wniosku o zmianę prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku wystarczające jest subiektywne poczucie posiadania interesu (bycie zainteresowanym) przez wnioskodawcę;
- art. 670 kpc poprzez jego zastosowanie i badanie sprawy z urzędu co do istoty przy braku legitymacji wnioskodawczyni do złożenia wniosku;
- art. 679 § 1 kpc w związku z art. 670 kpc poprzez ich zastosowanie i dokonanie zmiany prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku z 03 grudnia 1982 r. przez uwzględnienie w porządku dziedziczenia uczestnika B. S., który był uczestnikiem pierwszego postępowania i którego uprawnienie do żądania zmiany postanowienia ograniczone jest terminem jednego roku oraz istnieniem podstawy, której nie mógł powołać w pierwotnym postępowaniu. Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Postanowieniem z dnia 29 kwietnia 2016 r., sygn. akt I CSK 298/15 Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w Warszawie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Okręgowy ponownie rozpoznając sprawę ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja podlegała oddaleniu, jako pozbawiona uzasadnionych podstaw prawnych.

Sąd Okręgowy podziela ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji i ich ocenę prawną.

Sąd Okręgowy w całości podziela stanowisko Sądu Rejonowego, zgodnie z którym pełnomocnictwo do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku musi być pełnomocnictwem szczególnym. Zarzuty skarżącej dotyczące naruszenia przez Sąd Rejonowy powołanych w apelacji przepisów prawa materialnego są nieuzasadnione.

Przepis art. 1018 § 3 zd. 3 kc istotnie stwierdza jedynie, że pełnomocnictwo takie „powinno być pisemne z podpisem urzędowo poświadczonym”. Wymagania co do treści pełnomocnictwa nie są w literaturze ujmowane jednolicie, przeważa jednak pogląd, że powinno to być pełnomocnictwo szczególne, określające zarówno osobę spadkodawcy, jak i dokładną treść oświadczenia co do przyjęcia (również sposobu przyjęcia) lub odrzucenia spadku [por. Kodeks Cywilny – komentarz pod red. Jerzego Ciszewskiego, wyd. LexisNexis; komentarz Andrzej Kidyba, Elżbieta Niezbecka; M. Pazdan, K. Pietrzykowski; Prawo spadkowe w zarysie, J. Gwiazdomorski].

Nie ulega wątpliwości, że pełnomocnictwo, którym dysponował K. S., składając w dniu 10 września 1982 r. w imieniu syna B. oświadczenie o odrzuceniu spadku po A. M. (2), nie spełniało powyższych wymagań. Sformułowanie, że pełnomocnik jest upoważniony „do dokonywania wszelkich czynności prawnych związanych z przypadającym na mnie spadku po A. M. (2) z domu S.” (k. 2 akt II Ns 728/82) wskazuje jedynie osobę spadkodawcy, nie daje natomiast podstaw do wysnucia jednoznacznego wniosku, czy wolą udzielającego pełnomocnictwo było w istocie odrzucenie spadku, czy też jego przyjęcie.

Wbrew zarzutom skarżącej w niniejszej sprawie nie doszło do naruszenia art. 104 kc w zw. z art. 103 § 1 kc; ten ostatni przepis nie mógł mieć zresztą w ogóle zastosowania, dotyczy bowiem zawarcia przez nienależycie umocowanego pełnomocnika umowy, tymczasem złożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jest jednostronną czynnością prawną. Zgodnie z treścią art. 104 kc czynność taka dokonana w cudzym imieniu bez umocowania lub z przekroczeniem jego zakresu jest nieważna – i jest to nieważność bezwzględna, nie ma zatem możliwości potwierdzenia takiej czynności przez udzielającego pełnomocnictwo. Ponieważ oświadczenie o odrzuceniu spadku nie jest kierowane do określonej osoby (nie ma konkretnego adresata), brak jest podstaw do zastosowania przepisu art. 104 zd. 2 kc (przewidującego zgodę adresata oświadczenia na działanie przez składającego oświadczenie bez umocowania).

Oświadczenie o odrzuceniu spadku złożone przez K. S. w imieniu syna B. S. było zatem nieskuteczne.

Wskazać należy, że wnioskodawczyni wywodziła swoją legitymację do wystąpienia z wnioskiem o zmianę prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po A. M. (2) z tego, że jako powołana do spadku powinna brać udział w pierwszym postępowaniu o stwierdzenie jego nabycia. Nie oznacza to jednak, że każda osoba twierdząca, iż jako powołana do spadku powinna brać udział w prawomocnie zakończonym postępowaniu o jego stwierdzenie, może doprowadzić do zmiany takiego postanowienia spadkowego, niezależnie od tego, czy okoliczności ustalone w postępowaniu zainicjowanym jej wnioskiem potwierdzą, że rzeczywiście - jako powołana do spadku - powinna uczestniczyć w poprzednim postępowaniu.

Podzielić należało stanowisko Sądu Rejonowego, że wnioskodawczyni A. M. (1) nie przysługuje legitymacją do ubiegania się o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po A. M. (2) – co potwierdził także Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z dnia 29 kwietnia 2016 r. Tylko skuteczne złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku po A. M. (2) przez B. S. uaktualniałoby bowiem zainteresowanie wnioskodawczyni – jako zstępnej B. S. – w sprawie spadkowej po A. M. (2).

Kwestia skuteczności oświadczenia B. S. o odrzuceniu spadku po A. M. (2) istotnie okazała się sporna. Oznacza to, że wnioskodawczyni mogłaby być dopuszczona do udziału w toczącym się w 1982 r. postępowaniu ze względu na potrzebę wiążącego rozstrzygnięcia, czy jej ojciec skutecznie odrzucił spadek. Mogłaby wówczas zabiegać o uznanie jej za spadkobiercę A. M. (2) w związku ze skutecznym odrzuceniem spadku po niej przez ojca powołanego do dziedziczenia w wyżej kolejności, i tylko ta okoliczność mogła uzasadniać przypisanie wnioskodawczyni statusu zainteresowanej w sprawie.

Po wydaniu prawomocnego postanowienia spadkowego wnioskodawczyni – która, jak się okazało, bezpodstawnie uważa się za powołaną do dziedziczenia – nie może doprowadzić do zmiany tego postanowienia na korzyść ojca, który jako uczestnik postępowania spadkowego nie składał w nim środków zaskarżenia i nie złożył wniosku, o jakim mowa w art. 679 § 1 kpc.

Podnieść należy, że postępowanie przewidziane w art. 679 kpc nie służy naprawieniu błędów sądu ani stron w postępowaniu spadkowym, a przewidziany w art. 670 kpc obowiązek badania z urzędu, kto jest spadkobiercą, powstaje wtedy, gdy wniosek o zmianę postanowienia spadkowego składa ten, kto może wykazać swoje zainteresowanie w sprawie.

Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd Okręgowy na mocy art. 385 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc postanowił jak w punkcie I sentencji.

Nadto Sąd Okręgowy w punkcie II sentencji zasądził na mocy art. 520 § 2 kpc na rzecz A. S. od A. M. (1), której apelacja nie została uwzględniona, kwotę 280 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego. Uczestniczące postępowania A. S. należy się bowiem zwrot kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu apelacyjnym przed Sądem Okręgowym (60 zł - § 9 pkt 2 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu - Dz. U. 2013, poz. 461), zwrot kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu kasacyjnym (120 zł - § 9 pkt 2 w zw. z § 13 ust. 4 pkt 2 w/w rozporządzenia) oraz uiszczonej przez uczestniczkę opłaty od skargi kasacyjnej – 100 zł.

Piotr Niezgodzki Iwona Wróblewska-Pokora Mariusz Jabłoński